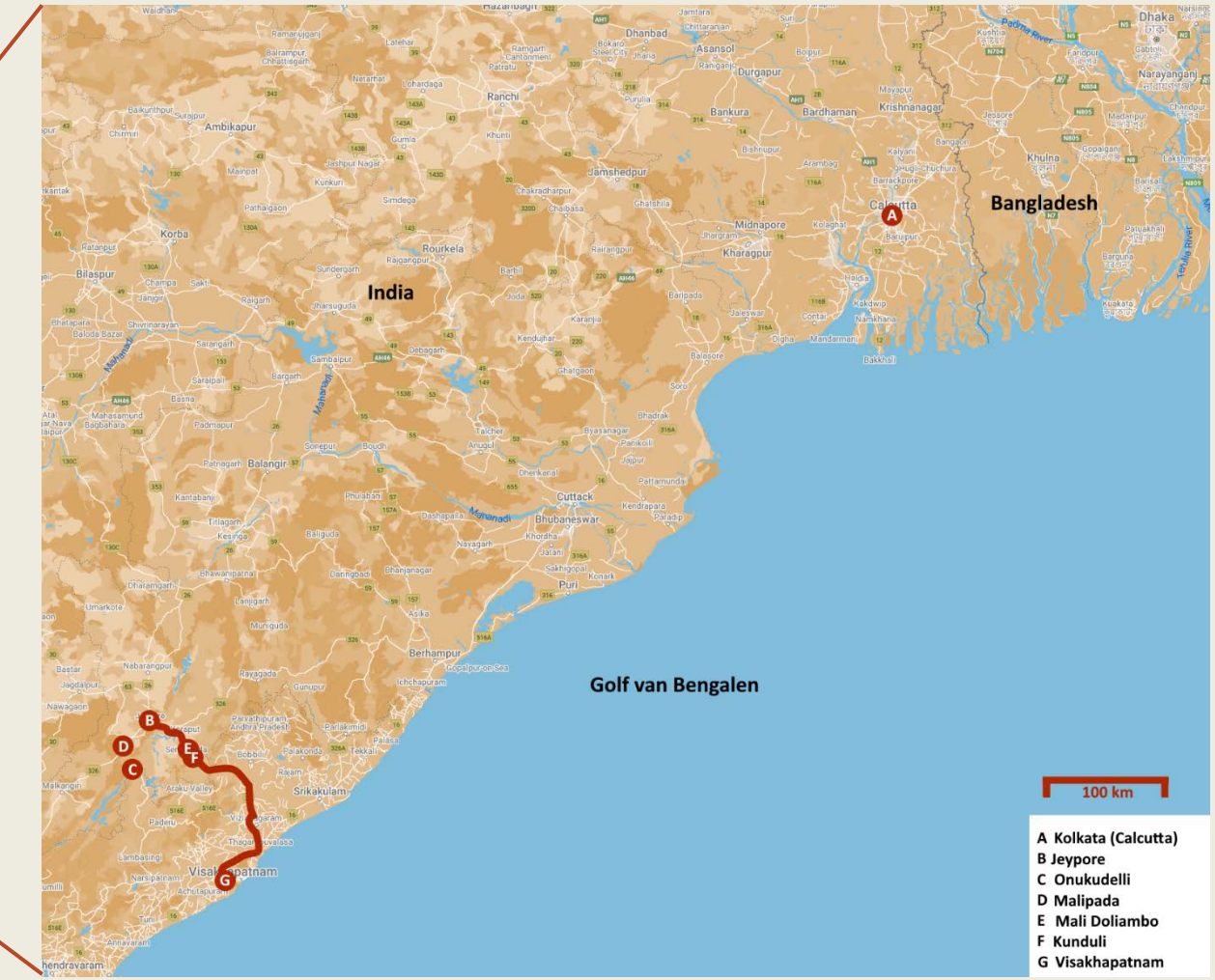

Zonder *haat* geen welzijn

India | Anno 2004

Donderdag 8 april | Jeypore 2

Vrijdag 9 april | Jeypore – Visakhapatnam 11

Donderdag 8 april | Jeypore

De Bonda zijn zeker een geval apart. Met niet meer dan vijfduizend zijn ze, hun dorpen diep in de heuvels zijn verboden terrein voor ons. Alleen op de donderdagmarkt van Onukudelli kan je hen ontmoeten. Die kans laten wij ons zeker niet ontglippen. Want voor wie wil kennismaken met de cultuur en de levenswijze van de etnische groepen in het zuidwesten van Orissa vormen de Bonda de Heilige Graal.

Voor wie wil kennismaken met de etnische groepen in het zuidwesten van Orissa vormen de Bonda de Heilige Graal

Even na zeven reeds laten we [Jeypore](#) achter ons. Het stuwmeer van [Machkund](#) op de grens van Orissa en Andhra Pradesh dateert

uit 1961. Voor de weg geldt hetzelfde. Enige vorm van onderhoud is er sedertdien vermoedelijk niet geweest. Maar het kan nog erger, want voordien kon je hier met gemotoriseerd vervoer niet eens komen.

Geregeld houden enkele meisjes onze bus giehelend tegen om een zogenaamde festivaltaks te heffen

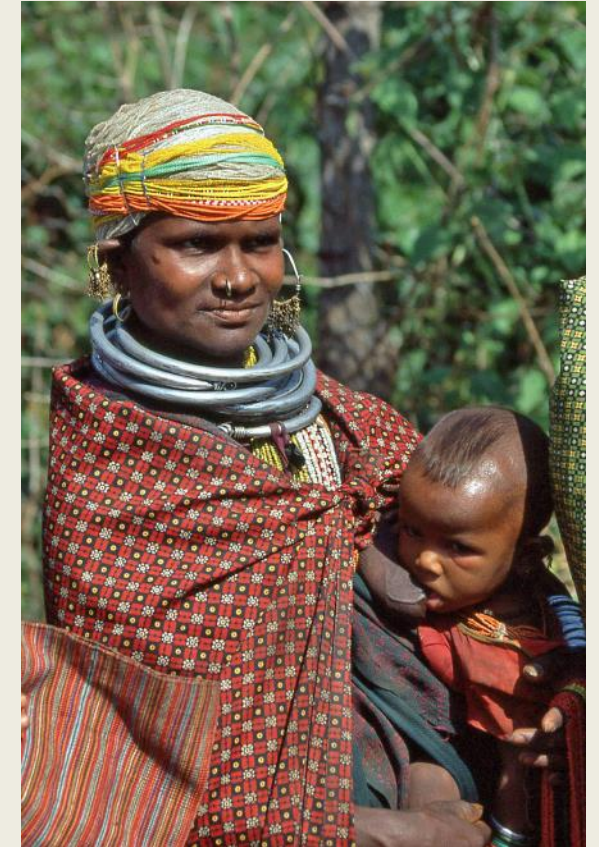
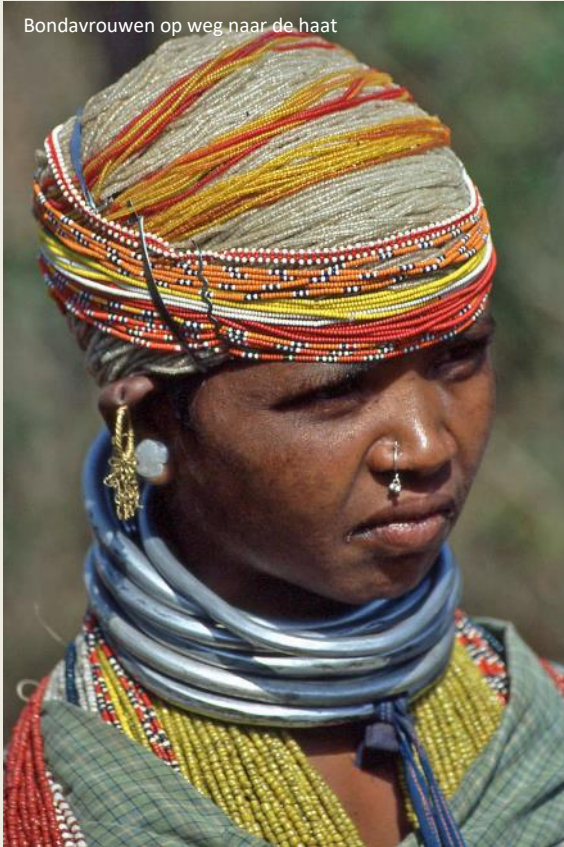
Geregeld houden enkele meisjes onze bus giehelend tegen om een zogenaamde festivaltaks te heffen. Een kleinigheid stelt hen tevreden en zo krijgen ze wat zaad in het bakje voor het feest straks. Als betalingsbewijs krijgen we steevast een hibiscusbloempje overhandigd.

Onukudelli – Markt

Bondavrouwen op weg naar de haat

Over de leefgewoonten en de gebruiken van de Bonda heeft reisgids Manoj heel wat te vertellen. Eigenlijk is Bonda de benaming die door de Kondh gehanteerd wordt. In het Kui betekent dit namelijk naakte mensen. Zelf noemen de fiere Bonda zich Remo, dit wil zeggen *mensen*. Zo onderscheiden ze zich van alle andere levende wezens die als niet-mensen door het leven moeten gaan.

Tegenwoordig leven de Bonda in een veertigtal dorpen verspreid over de heuvels. In één van die dorpen wordt Pat Konda bewaard,

het zwaard dat als een godheid vereerd wordt. Het hoofd van dit dorp is tevens het stamhoofd van alle Bonda.

Zelf noemen de fiere Bonda zich Remo, dit wil zeggen mensen. Zo onderscheiden ze zich van alle andere levende wezens

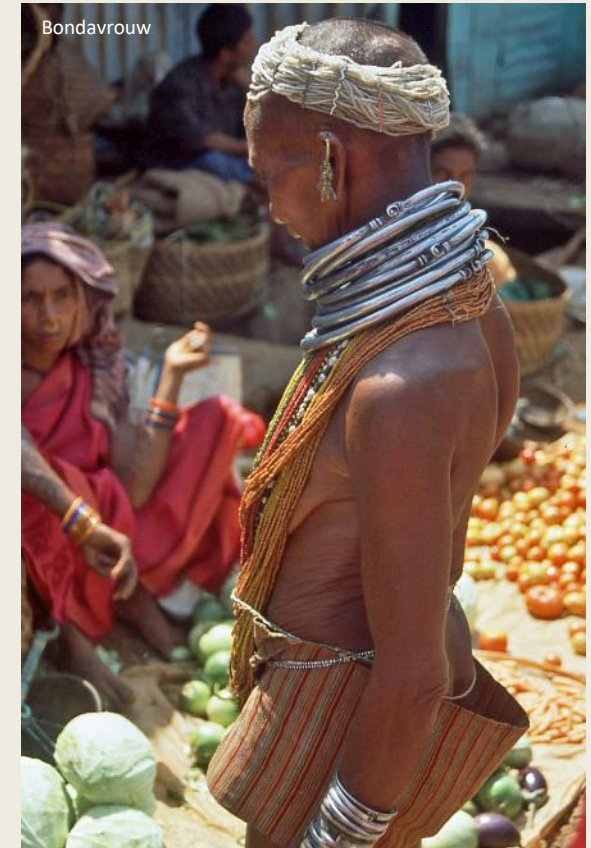
De Bonda geloven dat alle menselijke wezens – dus ook wij – van de Bonda-

heuvels afkomstig zijn. Sommigen – zoals wij – zijn ooit naar beneden afgedaald en daarmee onherroepelijk een niet-Remo geworden. De Bonda zijn endogaam, ze trouwen uitsluitend binnen hun eigen stam. Genetisch zit dat natuurlijk niet snor. Soms trouwt een Bonda met een lid van de Gabada, het volk dat beneden in de vallei leeft en deels een gemeenschappelijke afstamming heeft met de Bonda. Zo'n huwelijk maakt van deze Bonda echter op onomkeerbare wijze een niet-Remo.

Onukudelli – Gabadavrouwen

Bondavrouw

Ben je ziek, offer dan een kip en je bent weer gezond

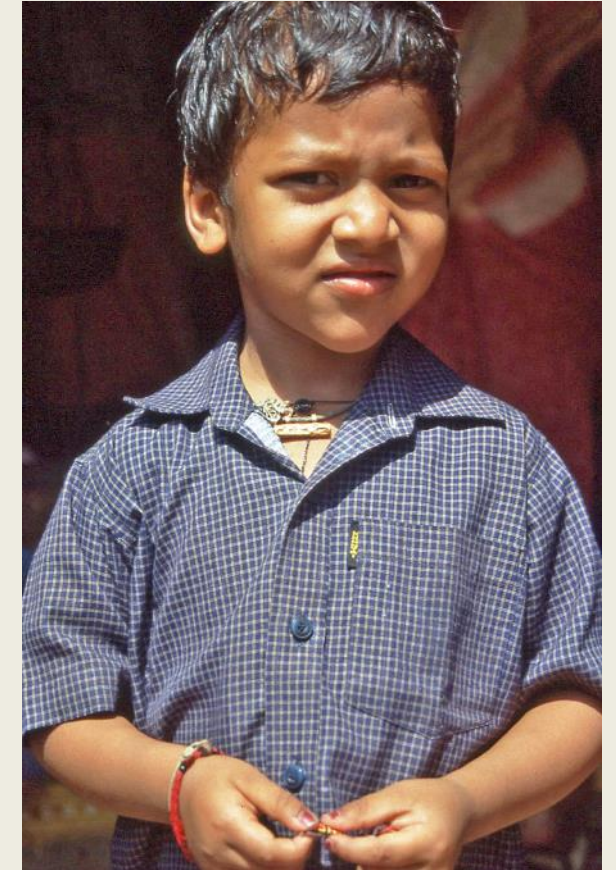
De overheid tracht ook bij de Bonda enige beschaving te brengen. Zo is er op de heuvels een hospitaaltje gebouwd waar zieke Bonda terecht kunnen. Maar de animistische Bonda geloven meer in hun geneeskrachtige kruiden en in de kracht van de *puja*, het offer. Ben je ziek, offer dan een kip en je bent weer gezond.

De Bonda mogen dan wel naakte mensen genoemd worden, in feite is het bovenlichaam van de vrouwen met een indrukwekkend arsenaal aan halskettingen van kralen, muntstukken en ander gerief bedekt. Jonge vrouwen dragen hierover nog een soort sjaal, oudere vrouwen doorgaans niet. Bondamannen zien hun vrouwen niet graag met kleren aan – hoe zou je zelf zijn.

Op hun hoofd dragen de vrouwen een

mutsje van dicht tegen elkaar gevlochten kralen in vele kleuren. Neus en oren zijn met piercings van goudkleurige sieraden getooid, dikke torusvormige halsbanden sieren hun nek. Vaak zijn hun armen getatoeëerd. Rond hun lenden dragen ze enkel een smalle, rechthoekige lap stof met verticale strepen die weliswaar artisaanaal geweven wordt, maar toch in slechts één maatje geproduceerd wordt. De lap stof wordt als een rokje gedragen, maar laat vaak aan inzicht niet veel te

wensen over.

Bondavrouwen trouwen als ze 22 tot 24 jaar oud zijn met een *man* die 13 tot 14 jaar oud is. Aanvankelijk is er dan ook, op de seks na, hoofdzakelijk sprake van een moeder-zoonrelatie. De vrouwen doen al het werk, terwijl de mannen zich specialiseren in de jacht, in het verwekken van kinderen en in de productie en de consumptie van *pendam*, een alcoholische drank gebaseerd op rijst. Toch is de maatschappij van de Bonda's een patriarchale maatschappij.

Bondavrouwen trouwen als ze 22 tot 24 jaar oud zijn met een 'man' die 13 tot 14 jaar oud is

Een getrouwd koppel betreft zijn eigen huis. Wordt zijn vrouw wat ouder, dan durft een man al eens uit te kijken naar een jongere versie. Neemt hij een tweede vrouw, dan krijgt ook zij haar eigen huis, samen met haar kinderen. Net zoals bij de

Kondh wordt de bruidsschat aan de ouders van de bruid betaald. Maar werken voor de schoonfamilie komt niet in aanmerking als bruidsschat.

Een boreling krijgt de naam van zijn geboortedag. Zo heet een jongen die op woensdag geboren wordt, Buda, een meisje Budei. De Bonda kennen dus slechts zeven verschillende namen. Wel worden hier nog een prefix en een suffix aan toegevoegd die verwijzen naar het dorp waar ze geboren zijn en naar een

persoonlijk kenmerk, bijvoorbeeld *die lange van woensdag* of *die schreeuwer van zaterdag*.

Maandelijks worden in deze kleine gemeenschap een tot twee moorden gepleegd

De Bonda staan overigens bekend voor hun opvliegend karakter. Maandelijks worden in deze kleine gemeenschap een tot twee

moorden gepleegd. Steel je iemands geit of zit je aan iemands palmwijn, dan kan dat je leven kosten. De moordenaar gaat zich steeds beneden bij de politie vrijwillig aangeven, want anders weet de familie van het slachtoffer hem wel te vinden. Hij zit dan twaalf tot veertien jaar lang zijn straf uit en leert in de gevangenis veel knepen van de moderne maatschappij. Bij zijn terugkeer in het dorp doet hij een *puja*: hij offert wat geiten, geeft een feest en wordt terug opgenomen in de maatschappij. Hij wordt zelfs een

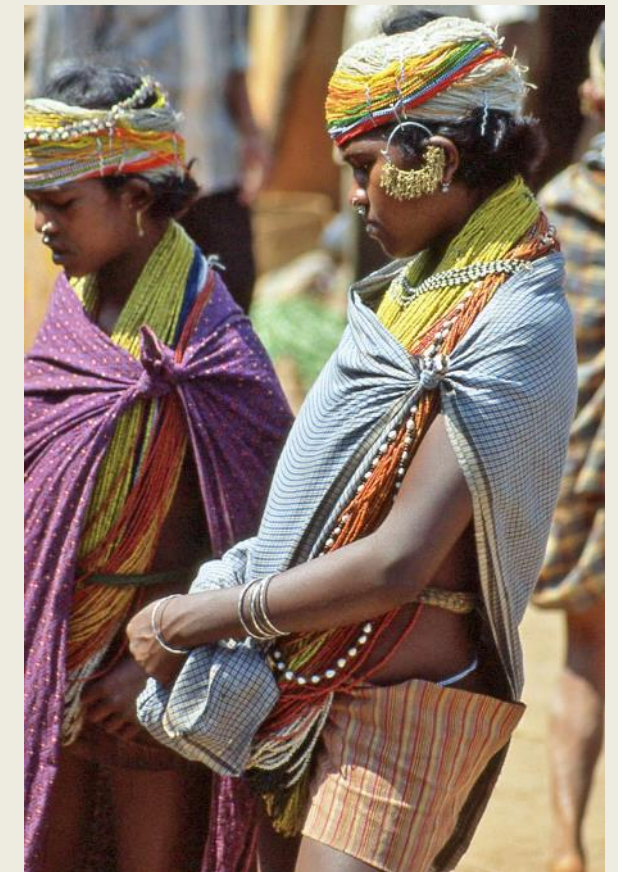
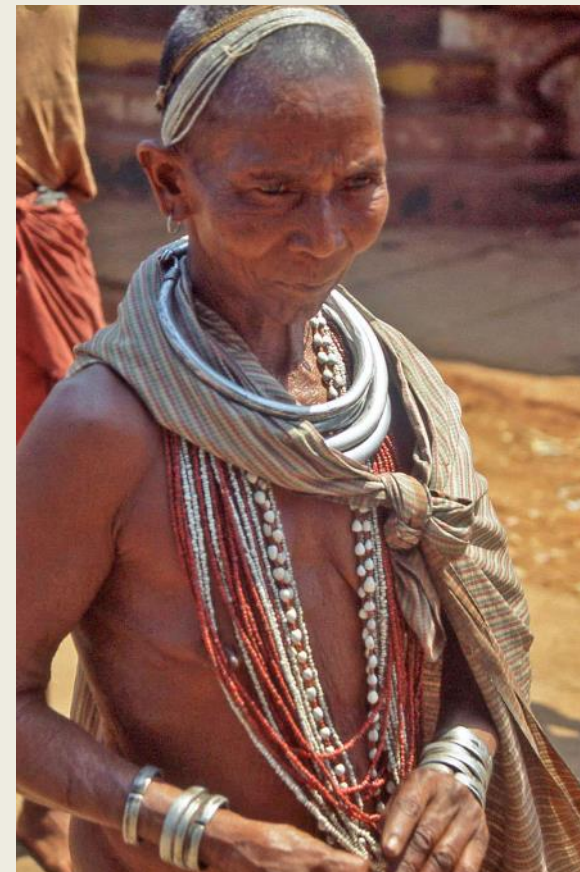
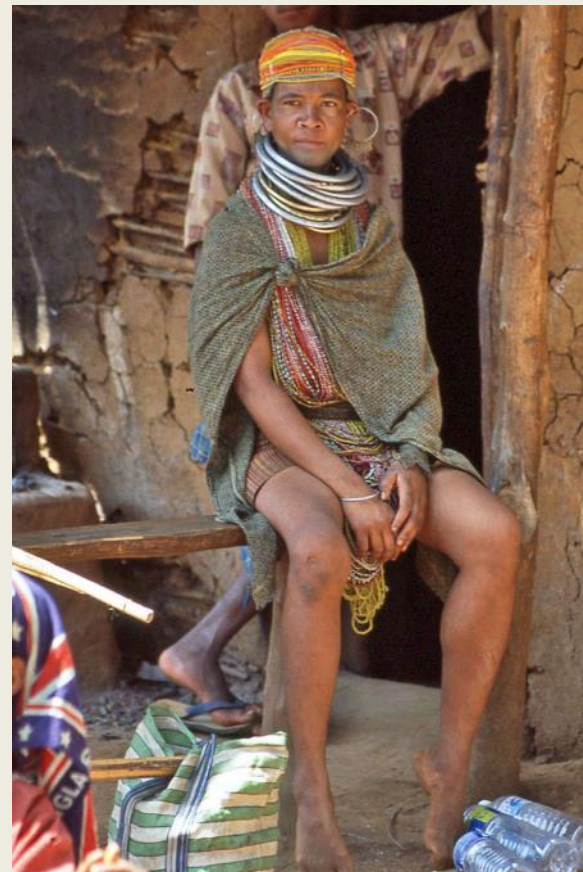
man van aanzien, want hij weet veel meer dan de anderen. Het gebeurt nogal eens dat zo'n ex-gevangene er in slaagt het dorpsvoofd af te zetten en zelf dorpsvoofd te worden.

Pijnlijk grappig is de anekdote van de man die uit de gevangenis een wonderbaarlijk toestel meebracht naar het dorp, namelijk een zaklamp. Op zekere dag leende hij de zaklamp aan een vriend, maar deze liet ze de ganse nacht branden, zodat ze de volgende morgen

geen kik meer gaf. De boze lampeigenaar beschuldigde zijn vriend ervan de zaklamp betoverd te hebben en doodde hem. Prompt kon hij zijn tweede beurt uitzitten in de gevangenis.

De boze lampeigenaar beschuldigde zijn vriend ervan de zaklamp betoverd te hebben en doodde hem

Op de *haat* van Onukudelli, de wekelijkse

markt, stellen we met genoeg vast dat ook deze plek amper door het toerisme ontdekt is. Dat heeft de Bonda echter niet belet hun marktwaarde vast te leggen: 10 roepie per foto – maar dan enkel als er geposeerd wordt. Manoj troont ons mee naar de andere kant van het dorp, naar het pad waarlangs de Bonda het dorp binnenkomen. Enkele Bondavrouwen herkennen hem meteen en poseren bereidwillig voor ons. Als vergoeding hebben ze het astronomische bedrag

van 10 roepie maal 17 toeristen maal 6 vrouwen voor ogen – meer dan duizend roepie dus. Manoj weet dit bedrag handig maar kortdaat naar beneden te praten.

Melk hoort volgens de Bonda enkel door de jonge dieren zelf gedronken te worden

Toch kan ook dit gebruik botsen met de gewoonten van de moderne tijd, zo hebben de Bonda ondertussen geleerd. Jaren geleden wou de overheid immers met het oog op

de verkiezingen alle Bonda registreren en fotograferen. Enthousiast gingen de Bonda keurig in het rijtje staan voor het fotootje dat elk van hen tien roepie zou opbrengen. Tot hun stomme verbazing bleken deze ongewoende vreemdelingen geen aanstalten te maken om voor de foto's te betalen. Daar konden de Bonda niet mee lachen. Enkele fotografen werden achter slot en grendel gezet en de anderen werden naar hun stamhoofd teruggestuurd om het verschuldigde bedrag

op te halen. De Indiase overheid zag dat anders en stuurde geen geld, maar wel soldaten met geweren. Schoorvoetend legden de Bonda zich bij deze machtsontplooiing neer.

Op de markt lopen Bonda en Gabada door elkaar, maar de verkoopsters zijn uitsluitend Gabada. Met al die aandacht voor de Bonda zou je nog vergeten dat Gabadavrouwen ook alleraardigst getooid zijn met hun kleurrijke sari's en hun gezichtsjuwelen. De Bondavrouwen komen hier vooral zout, rijst, gedroogde vis en brandstof voor hun olielampen kopen.

Onukudelli – Bondavrouwen

Melk of afgeleide producten komen zeker niet in aanmerking, want melk hoort volgens de Bonda enkel door de jonge dieren zelf gedronken te worden. Bondamannen daarentegen geraken doorgaans niet verder dan de hoek van de markt waar de *pendam* verkocht wordt. Maar ook vrouwen zijn niet te beroerd om de fles te hijsen. Het is niet ongebruikelijk dat een man pas een dag later van de markt thuiskomt, omdat hij onderweg hoogdringend zijn roes moest uitslapen.

Elf uur is het wanneer we Onukudelli verlaten. Langs een steile helling met mooi uitzicht over de vallei en de aanpalende heuvels kronkelt de weg geleidelijk naar beneden. Een uitstekende gelegenheid voor een korte wandeling.

Gewillig huppelen de jongedames in een vrolijke mix van giechelen en zingen over de straat

Malipada – Gabada

Bij een van de geïmproviseerde taksheffingen weet Manoj de meisjes te overhalen om voor ons een *dhimsa* op te voeren, een traditionele dans die in het gebied rond Visakhapatnam erg populair is. Gewillig huppelen de jongedames in een vrolijke mix van giechelen en zingen over de straat. Hun choreografie is chaotisch, hun enthousiasme aanstekelijk.

Een eind van de weg vandaan, hogerop tegen de helling, bevindt zich het dorpje

Malipada. Het zijn Gabada die hier wonen. Doorgaans leven ze in relatief kleine dorpjes met een tiental families. De hutten staan er kriskras door elkaar, een groter verschil met de strakke lintbebouwing van de Kondh is moeilijk denkbaar.

Enkele meisjes slaan bloemen uit een frangipaneboom en steken deze giechelend achter onze oren

Alleen vrouwen en kinderen zijn aanwezig. Het onthaal is buitengewoon hartelijk. Enkele meisjes gaan zelfs zover om bloemen uit

een frangipaneboom te slaan en deze giechelend achter onze oren te steken. Op het pleintje tussen de hutten ligt zwarte peper te drogen. Uit bepaalde vruchten stoken ze castorolie, bestemd voor massage. De *sodor* is de plek waar de dorpsoudsten vergaderen. Fier vertelt een oud moedertje over haar twee zonen. De een is een succesvol zakenman, de ander heeft als militair eerst in de woelige deelstaat Jammu & Kashmir gediend en is nu in een land gelegerd waarvan de naam haar ontsnapt. Maar het is er dag wanneer het in India nacht is, weet ze nog.

Terugkerend naar het hotel ontmoeten we

Gabadavrouwen

geregeld mannen met speer, boog en pijlen. Ze zijn op weg voor de jacht, de bedoeling is vlees in huis te hebben voor het festival.

*Mannen zijn met speer, boog
en pijlen op weg voor de jacht*

Morgen staat de rit naar Visakhapatnam op

het programma. Tegen de avond blijkt de lokale politie ons echter het geplande traject via de [Arakuvallei](#) en de [Borragrotten](#) ten stelligste af te raden. Terroristen maken er immers de omgeving onveilig. De politie gaat niet zover de trip te verbieden, maar ze voorspellen wel dat we op een tiental controleposten zoals gisteren zullen stoten. Als dreigement kan dat tellen.

Manoj en Anup dissen een alternatief op dat ons langs Kunduli zal brengen, waar de grootste tribale markt van de streek doorgaat. Wat enige verbijstering opwekt. Waarom zat deze *haat* niet van meet af aan in de planning? Vrees voor oververzadiging aan marktjes en mensenmassa's, is het flauwe antwoord. Dan kennen ze ons nog niet.

[Top](#)

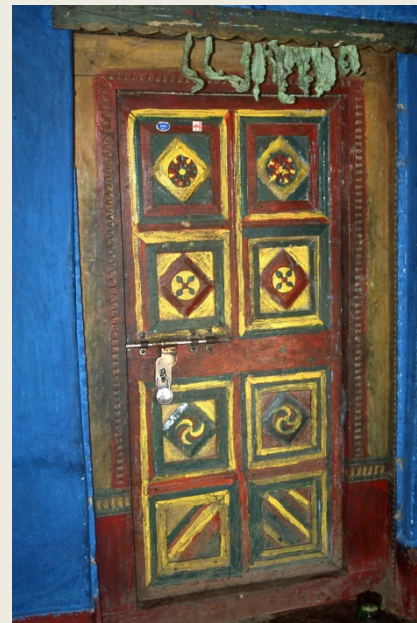
hun taal moet dit zoiets betekenen als *de plek van de tuiniers in het woud bij de mangobomen*. Dat de Mali bekend staan als bedreven tuiniers, kunnen we met eigen ogen op de velden rond het dorp vaststellen. Naast fruit en bloemen vallen vooral Europese groenten op. Het luttele water van een minuscuul beekje wordt op efficiënte wijze naar de velden geleid. Toch stelde de mango-oogst dit jaar niets voor. Toen de bloemen verschenen, hing er een dichte mist tussen de bomen, waardoor de bloemen zwart werden en afvielen.

Nieuwsgierige vrouwen en kinderen staan ons enigszins schuchter op te

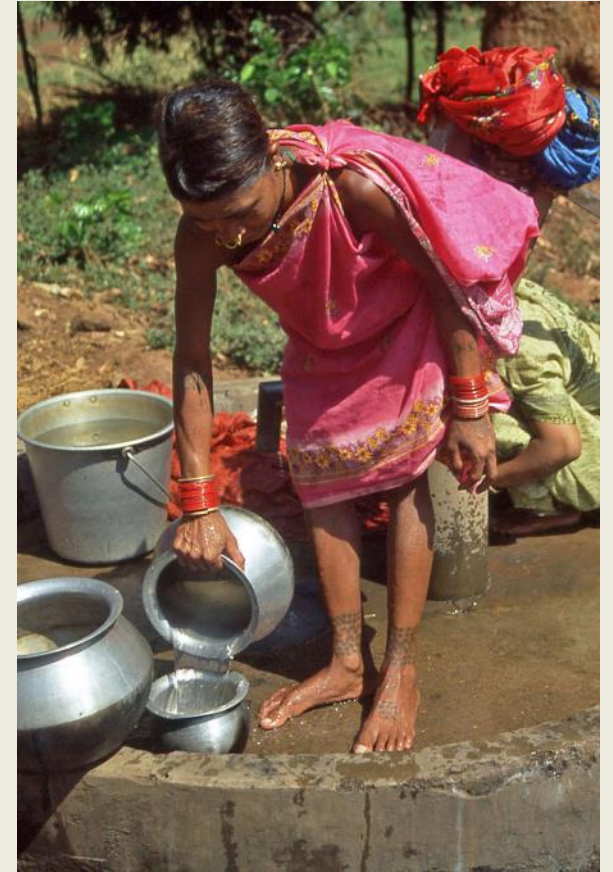
Opbeurend is het niet, het nieuws dat ons via de ochtendkrant bereikt. In de deelstaat Bihar zijn 27 politieagenten door Naxalieten gedood. In Kasjmir telt men 10 doden en 80 gewonden na pre-electoraal geweld. En Nepal kijkt tegen een negatief reisadvies van de Verenigde Staten aan. Ongetwijfeld zal de Europese Unie snel volgen, wat een ramp is voor het straatarme land.

Van sommige hutjes zijn de deuren kunstig versierd, een verschijnsel dat we bij geen enkele andere stam opgemerkt hebben

Een lange, lommerrijke dreef leidt ons naar [Mali Doliambo](#), een dorpje van de Mali. In

Malivrouwen

wachten. Mannen zijn er bijna niet. Rond hun enkels dragen de vrouwen typische tatoeages. Droge mango-bladeren boven de deuren van de hutjes moeten geluk over het huishouden brengen. Van sommige hutjes zijn de deuren kunstig versierd, een verschijnsel dat we bij geen enkele andere stam opgemerkt hebben. Het schooltje is jammer genoeg gesloten. De vrijdagmarkt van [Kunduli](#) is, zoals

we gisteren onverwacht mochten vernemen, een van de grootste tribale markten van de streek. Enkele blauwe jacaranda's werpen wat schaduw over de zonovergoten marktplaats. Hier zijn het vooral de Mali uit de meer dan vijftig dorpjes uit de omgeving, die de dienst uitmaken. Maar ook de Gabada en de Desia Kondh laten zich niet onbetuigd. Dat de Mali vooral groenten, bloemen en fruit te

Kunduli – Markt

koop aanbieden, verbaast ons allerminst. Maar daarnaast heeft deze *haat* complete rayons met huishoudelijke artikelen, keukengerief, kruidenierswaren, kleding, muziekinstrumenten en zelfs levend vee. Rond het middaguur mag je het aantal marktbezoekers op ongeveer tienduizend ramen, stelt Manoj. Het is inderdaad een zeer drukke en een zeer lawaaierige bedoening. Uiteraard zijn ook enkele politieke partijen present om van de drukte een graantje mee te pikken. Via megafoons schalt hun propaganda over de volksmassa.

Rond het middaguur mag je het aantal marktbezoekers op ongeveer tienduizend ramen

Ondertussen is ons duidelijk geworden dat tribale markten zoals deze meer zijn dan een plek om alleen maar te kopen en te verkopen. Veel meer. Elke wekelijkse markt vormt een zenuwcentrum van het tribale leven, hebben wetenschappelijke onderzoekers al lang vastgesteld. Zelfs in dit tijdperk van moderne communicatiegadgets behouden de markten hun rol als platform voor sociaal-

Dierenhuiden

culturele uitwisseling. Simpelweg omdat deze afgelegen gebieden vaak nog steeds niet onder het telecommunicatienetwerk vallen. Informatie over festivals, beurzen, huwelijken, overlijdens, geboortes en dies meer vindt er zijn verspreiding. Nieuws, ideeën, standpunten en opinies worden er tussen de dorpen uitgewisseld. En ook politieke propaganda, zoals we gemerkt

Veemarkt

hebben. Zo ontstaat een netwerk van sociaal-culturele verbondenheid, een gemeenschapsgevoel tussen mensen die verspreid over de heuvels leven en elkaar slechts eenmaal per week ontmoeten.

Zo ontstaat een netwerk van sociaal-culturele verbondenheid, een gemeenschapsgevoel tussen mensen die verspreid over de heuvels leven

Maar er is meer. Het aanbod aan land- en tuinbouwproducten op deze *haat* is indrukwekkend. Elke vrijdag komen handelaren uit

de naburige deelstaten Andhra Pradesh en Chhattisgarh groenten met de vrachtwagen opkopen. In het bijzonder de zeer succesvolle boerengemeenschappen van de Mali varen daar wel bij. Misschien is dat de reden waarom zo weinig mensen uit de regio het gebied verlaten om als contractarbeider buiten de staat te gaan werken of naar andere plaatsen te migreren op zoek naar betere levensvoorwaarden. Deze maatschappij is erin geslaagd in deze onherbergzame omgeving een duurzaam systeem van levensonderhoud op te bouwen. De *haat* speelt daar een essentiële rol in. Neem je de wekelijkse

markten weg, dan tuimelen deze gemeenschappen in een ravijn van schrijnende armoede.

Neem je de wekelijkse markten weg, dan tuimelen deze gemeenschappen in een ravijn van schrijnende armoede

Al heeft dit ook een schaduwzijde. Niet alle dorpen surfen mee op de golf van plattelandsontwikkeling. Door lokale anomalieën zijn sommige gemeenschappen achterop ge-

raakt. Dat hebben we met eigen ogen kunnen vaststellen. Bovendien blijven de tussenhandelaren een perfide rol spelen. Een gebrek aan kennis over de werkelijke marktprijs van verschillende producten speelt de ongelletterde boeren geregeld parten. Niet zelden wordt die onwetendheid genadeloos uitgebuit.

Met pijn in het hart keren we het tribale Orissa de rug toe. Even klimt de bus nog naar een hoogte van 1 019 m, daarna dalen we onherroepelijk over de uitlopers van de Oost-Ghats naar de kustvlakte af, op weg naar

Visakhapatnam aan de Golf van Bengalen. De broeierige atmosfeer neemt het langzaam aan over van het iets koelere klimaat in de heuvels. Per slot van rekening ligt Visakhapatnam op ongeveer dezelfde breedtegraad als het verschroeiend hete Timboektoe. De ventilatortjes in de bus draaien als gek, maar het effect is verwaarloosbaar. De airco heeft ondertussen de geest gegeven en vervoegt daarmee de ruitenwissers en de kilometer teller op het kerkhof van de nuttelosheid.

Een gebrek aan kennis over de werkelijke marktprijs speelt de ongeletterde boeren geregeld parten

Kwart voor een. Controle van de veiligheidspolitie. Gelukkig gaat het er iets vreedzamer aan toe dan eergisteren. Slechts één handbagage wordt doorzocht. Maar het wachthokje dat met zandzakjes is omgeven en de soldaat die de vinger aan de trekker houdt, laten aan duidelijkheid weinig te wensen over.

Weten wij veel dat de echte vaudeville nog moet komen. Want hoog in de heuvels hebben we de grens tussen de deelstaten Orissa en Andhra Pradesh overgestoken. Daar horen we een taks voor te betalen, en niet eens zo'n klein beetje. De taks wordt immers niet op het aantal personen geheven, maar wel op het aantal zetels in de bus. Dat ruim de helft van de zetels niet bezet is, doet niet ter zake. We moeten 37 x 350 roepie ophoesten, ruim 250 euro. Dat komt overeen met 26 briefjes van 500 roepie.

Salur is de plek waar we die schuld dienen te vereffenen. Maar dat is een probleem, want er is niemand om ons stapeltje bankbiljetten in ontvangst te nemen. De ambtenaar van dienst heeft immers een dagje verlof genomen. Zijn assistent kan en wil de taks wel innen, maar durft dat niet – zelf initiatief nemen wordt in de Indiase ambtenarij als stielbederf beschouwd. We zouden verder kunnen rijden zonder te betalen, maar als we dan op een controlepost stoten, zijn we de spreekwoordelijke vogel voor de kat.

Terwijl de assistent in een opstoot van dandrang telefonisch contact zoekt met zijn baas, onderwerpen we een nabijgelegen *dhaba* aan een salubriteitsonderzoek. De wijze waarop het verse vlees er bewaard wordt, doet het ergste vermoeden. Dit is geen spek voor onze bek.

We besluiten dan toch maar naar de Sri Sai Laxmi Mess te rijden, de *dhaba* in [Rama-badrapuram](#) waar ons middagmaal oorspronkelijk gepland was. Weliswaar dringen we dan tien kilometer diep Andhra Pradesh binnen zonder de vereiste stempels op onze reisdocumenten, maar dat risico willen we vandaag wel even nemen.

Dat alle tafeltjes in de openluchtpaviljoentjes van de *dhaba* bezet zijn, beschouwen we als goed nieuws. Want het toont aan dat deze keuken ook bij de plaatselijke bevolking erg in trek is. Rustig wachten we onze buurt af om vervolgens van de overheerlijke *thali's* te genieten.

Zelf initiatief nemen wordt in de Indiase ambtenarij als stielbederf beschouwd

Ondertussen is de immer bedrijvige Manoj erin geslaagd een bevoegde ambtenaar naar de *dhaba* te lokken om onze taks te vereffenen en vooral om de begeerde stempel te krijgen. Het blijkt een ambtenaar te zijn die zo'n veertig kilometer hiervandaan resideert. Een man dus die een groot

plichtsbefes combineert met een flinke dosis voluntarisme. Kortom, een ambtenaar van een soort waarvan wij niet eens wisten dat ze bestonden. Bij aankomst heeft de man daar een eenvoudige verklaring voor – India moet bij buitenlanders steeds een goede indruk maken, vindt hij. Hij weigert zelfs de commissie te aanvaarden die Manoj hem spontaan toeschijft uit dank voor zoveel welwillendheid.

Even voor vier zijn we uiteindelijk weg. De wegen zijn nat, in de kustvlakte blijkt het geregend te hebben. Een uur later houdt de politie ons tegen voor een routinecontrole. Fier toont Manoj het document met de stempels waarvoor hij zoveel moeite gedaan heeft.

In volle duisternis bereiken we [Visakhapatnam](#), een stad van 3 miljoen inwoners aan de Golf van Bengalen. In die omstandigheden het hotel vinden is geen simpele klus. Uiteindelijk weten Manoj en Mahabatra de bestuurder van een auto ervan te overtuigen voor ons uit te rijden en ons zo de weg te wijzen. Even na zeven bereiken we het hotel.

Blijkbaar verwachtten ze ons niet meer, want een deel van onze kamers hebben ze doodleuk doorverhuurd, in weerwil van het feit dat Anup op voorhand betaald heeft. Dat leidt tot enkele opstootjes van adrenaline. Een alternatief vinden is niet zo een-

voudig, want de meeste hotels in Visakhapatnam zijn volgeboekt. Maar de volhouder wint.

Morgen zullen we op de luchthaven afscheid nemen van chauffeur Mahabatra. Een rots in de branding was hij, bij hem hebben we ons nooit onveilig gevoeld in het hectische verkeer van dit subcontinent. Zijn respectloze omgang met verkeersdrempels is hem vergeven.

Ook van Manoj zullen we afscheid nemen. De stuntelig ogende goeierd heeft uitstekend zijn best gedaan. Hij keert nu terug naar zijn job als eindredacteur bij een krant, want het toeristische seizoen is afgelopen. Dit jaar verwacht hij geen toeristen meer. We wensen het allerbeste voor hem, voor zijn vrouw en voor hun eerste kind dat omstreeks 20 mei ter wereld zal komen.

Maar het zijn vooral de mensen van Orissa en hun marktjes die in onze herinnering achterblijven. Het blijft een open vraag in welke mate het tere weefsel van deze anachronistische, maar vaak bloeiende gemeenschappen bestand zal zijn tegen de niets ontziende invloed van de moderne maatschappij.

[Top](#)

Jaak Palmans
© 2004, 2023

[Terug naar Pacomaja](#)

